5

Türkiye

N.Ö.: *Şimdi isterseniz İstanbul'a gelişinize dönelim?..*

P.D.: Bin dokuz yüz otuz iki yılının sonlarına doğru Türkiye'ye geldim.

İstanbul'a geldiğimde önce St. Louis'ye matematik hocası olarak atandım. St. Louis, St. Benoit gibi bir okuldu ve Hıristiyan öğrenciler gelirdi. 41'de öğrencilerin az olması yüzünden okul kapandı. Okul esasen seminaristler içindi; ama başka öğrenciler de alınıyordu. Yani bir nevi ruhban okuluydu. Din adamları arasında matematikçi azdı. Babam da biliyorsunuz matematikçiydi. Fakat bir müddet sonra Dame de Sion'da felsefe öğretmem için davet aldım. Bu tabii beni matematikten daha fazla ilgilendirmekteydi. Dame de Sion'daki atmosfer de sempatikti. Son sınıfı okutuyordum. Bu sınıfa girebilmek için Fransız Sefareti' ndeki bakaloryanın birinci kısmında başarı kazanmak gerekiyordu. Çok az öğrencim vardı; 10-12 kişi kadar. Bu sınıf ikinci bakaloryaya hazırlık yapıyordu. Bu da sefarette yapılırdı ve genelde başkanlığı M. Bergea-

ud (Galatasaray Lisesi'nin Fransız müdürü) yürütürdü. Kurlar çok iyi geçerdi ve kızların hepsi de olağanüstü derecede Fransızca bilirlerdi. Öğrencilerimin arasında Şükrü Kaya'nın kızı da vardı. Sadece öğrencilerle değil, sörlerle de ilgilenip olara da ders verirdim. 80—85 sör vardı. Bu okulda tek yabancı bendim. Oradaki atmosfere bugünün normlarıyla bakarsak çağdışı gelebilir. Okulun başında çok önemli ve bilgili bir Müdire Sör (Rahibe) Elvira vardı. Türk ve Fransız önemli şahsiyetlerle ilişkisi bir hayli yoğundu.

N.Ö.: *Pardon bir küçük parantez açabilir miyim? O dönemlerde Père Gautier adını almıştınız. Bunun sebep ve öyküsünü anlatır mısınız?*

P.D.: Kapüsenlere girdiğimde bu ismi almıştım. Bu isimle "sivil yaşamın" bittiğini, yeni bir yaşama başladığımızı simgelerdik. Artık falanca generalin oğlu vs. gibi şeyler yoktu; sivil hayattaki yaşlanmış insan ölmüş, yerini genç bir insan almıştı. Pierre Dubois ölmüş, yerini Gautier almıştı. Tek bir isim, ön ad yoktur. Bu ismi Galatasaray'a girdiğimde bıraktım. Çünkü sivil hayata girmiştim. Aslında sivil hayata girmiş olmam bürokratik açıdan çok zorluklara yol açtı. Çünkü bütün diplomalarımda Père Gautier yazıyordu, oysa nüfus kâğıdım Pierre Dubois adınaydı. Çek vs'de de sorunlar yarattı.

N.Ö.: *Artık Roma'da Monseigneur Dubois olarak tanınıyorsunuz, değil mi?*

P.D.: Evet, artık zaten kilise de bu uygulamaya son vermekte. Çok güçlükler doğuyor.

6

Atatürk

N.Ö.: *Savaşa kadar önemli bir anınızı anlatır mısınız?*

P.D.: Atatürk'ün ölümü tabii.

N.Ö.: *Bundan önce?*

P.D.: Bundan önce pek ilişkilerim olmamıştı. Ne Türklerle ne de Fransızlarla. Dinsel kıyafet içindeydik, dış dünyayla pek ilgimiz olmuyordu. NDS'da (Notre Dame de Sion) Türk hocalar vardı; ama odaları, odalarımız ayrıydı. Öğrenciler arasında çok az Müslüman vardı. St. Louis'de Fransızca ve Rumca konuşulurdu. Bu nedenle Türkçe bilmiyordum.

N.Ö.: *Neden Rumca?*

P.D.: O dönemde İstanbul'daki Katolikler de Rumca konuşurdu. Çoğu Yunan adalarından gelmekteydiler. Levantenler de Rumca konuşuyordu; oysa onların Fransız, Ceneviz, Venedik kökenli olduğunu biliyoruz. Haçlılardan kalanlar da vardı. Örneğin Kaporal (Caporal) ailesi İzmirliydi. Bunlar Haçlı seferinden kalmış Fransızlardı. St. Jozefte müdür olan

Caporal bu ailedendi. Bu aile Fransa'ya tütün satardı. Fransız sigaralarının üzerinde görülen "Caporal" yazısı bu aileden gelmekteydi. O sigarada Türk tütünü kullanılırdı ve sanıyorum Caporallar da buna ortaktılar.

N.Ö.: *Atatürk'ün ölümünü anlatıyordunuz.*

P.D.: NDS'da sınıftaydık. Haber verildi, Sör Elvira sınıfa geldi ve kötü haberi verdi. Bütün kızlar ağlıyordu. Bu durum beni çok etkiledi. Hıristiyanlar da ağlıyorlardı. Hemen çiçekler getirildi ve Atatürk resmi süslendi. Çiçekler nasıl bulundu, bu sevgi beni çok etkilemiştir. Belki o zamana kadar Atatürk'ü de o kadar iyi tanımıyordum. Bir iki kez görmüştüm, Florya'da. Halkın arasına karışırdı. Çok sevildiği için rahatlıkla halkın arasına girerdi. Halk da zaten onu çok severdi. Ben de Florya'ya gittiğim zamanlar bir iki kez kendilerini görmüştüm. Özel olarak onu görmek için gitmezdim tabii.

Ben o zamanlarda zaten basit bir papazdım. Politik görüşlerim, politika ile ilgilenmem fazla söz konusu değildi o zamanlar. Fakat Atatürk "Güneş Dil Teorisi' ni ortaya atmıştı. Ve bir kongre topladı. Bu kongrede birçok dilde Türkçe kökler olduğunu ortaya koymaya çalışıyordu. Bu arada Etrüsk dili ile de olan bir bağ aramaktaydı. Rezonans'la zaten bir benzerlik vardı. Etrüsk, Trük gibi. İşte bununla ilgili olarak Paris'ten bir papazı davet etti. Etrüskler üzerinde çalışan ve bu işi iyi bilen bir papazdı. Çok eseri vardı. Zaten biz galiba aracı olmuştuk. Bu kapüseni hemen çağırdı. İsmi: HILAIR. Kitaplarını, eserlerini getirdi. Birçok kez Atatürk tarafından kabul edildi. Atatürk ona neden sivil giysilerle geldiğini sormuş ve resmi papaz kıyafetini giyebileceğini belirtmiş. St. Louis'de Hılair'le Atatürk'ün birlikte resimleri var.

Hilair, Atatürk'ten çok etkilenmişti. Bu benim Atatürk'le ilk tanışmamdı diyebilirim. Atatürk'ü çok sevdirmişti bana. Bu kongre daha sonra sürmedi tabii, çünkü girişim çok üto-

pikti. Bu bilgilerle ben Atatürk'ün evrensel bir bakış açısı ve zekâya sahip olduğunu anlamıştım.

N.Ö.: *Bu dönemde başka önemli şahsiyetler tanıdınız mı?*

P.D.: Önemli kişilerle pek ilişkim olmadı. Üst düzeydeki papazların ilişkisi vardı bunlarla; ama benim yoktu.

Atatürk'ün cenaze töreni de unutulmaz bir törendi. Dolmabahçe'ye ben de indim. Çok etkileyici bir kortejdi. Saatlerce beklemiştik, sadece tabutu görmek için. Çok, çok etkileyiciydi.

Devam edelim. Evet, St. Louis ve NDS'da hocalığım devam ediyor. Bu arada savaş başladı.

7

Galatasaray Lisesi

1939'da savaş başladı. Biz hazırdık. Fakat seyahat güçlükleri nedeniyle Fransa'ya gidemiyorduk. Hükümet bizi yerimizde askere aldı, görevimizle askerdik. Ordunun emrindeydik. İçimizden daha genç olanlar Suriye'ye çağrıldı. Gidenler nedeniyle Galatasaray'da öğretmene ihtiyaç vardı. Okulun Ders Nazırı M. Bergeaud, Galatasaray'da ders verip veremeyeceğimi sordu. Biraz biliyordum GS'yi. Biraz daha fazla çalışmak istiyordum. M. Bergeaud GS'da klasik bir seksiyon kurmak istiyordu. Fen ve edebiyat vardı, fakat o klasik bir bölüm kurarak burada Latince ve eski Yunanca öğrenmek istiyordu. Bu diller bazı bilim dallarında yardımcı olabilirdi; doktorluk, eczacılık, fiozofluk, hukukçuluk gibi. Böylece GS'ya Latince öğretmeni olarak girdim. Çok az öğrencim vardı, çünkü öğrenciler bu seksiyonu pek beğenmiyorlardı.

8

Aşk

N.Ö.: *Şimdi biraz geriye dönelim, aklıma gelmişken. Ben eski NDS öğrencilerinizden birkaçını tanıdım. Onlar diyor ki kızların çoğu size aşıkmış. Ne diyorsunuz?*

P.D: Belirtmem gerekir ki, ben NDS'ye girdiğimde bir sör (rahibe) tarafından karşılanır ve sınıfa götürülürdüm; o da sınıfta bulunurdu ve dersten sonra tekrar aynı sör tarafından kapıya kadar uğurlanırdım. Yani kızlarla direkt hiçbir ilişkim olmasına olanak yoktu.

N.Ö.: *Bu neden böyleydi, size güvenleri mi yoktu? Oysa siz de bir din adamıydınız.*

P.D.: Ben NDS dışından gelen ilk kişiydim.

N.Ö.: *Evet kızların size neden aşık olduğunu anlıyorum. Çünkü siz oraya giden ilk erkektiniz.*

P.D.: Ayrıca gençtim de.

N.Ö.: *Geçen yıl onlar size bir resepsiyon verdi, değil mi?*

(*) Behçet Güçer. Galatasaray Lisesi'nde uzun süre müdürlük yapan ve çok sevilen öğretim üyesi.

P.D.: Evet. Ha onu da söyleyeyim ki eğer kızlardan biri uygun olmayan bir soru sorarsa, sınıfta bana eşlik eden sör hemen kızı paylardı. Fakat birkaç yıl sonra ben artık tek başıma sınıfa girer oldum. Zaten başka erkek öğretmenler de gelmeye başlamışlardı. Bazıları ise zaten böyle bir görevi baştan kabul etmemişlerdi.

N.Ö.: *Hiç aşık oldunuz mu?*

P.D.: Uzak bir akrabamla bir arada olduğum zaman bazen huzur duymuşumdur. Birlikte gezer, mutlu olurduk. Ama genel anlamda bu aşk değildi.

N.Ö.: *Burgaz Adası'nda bir kuvan (din okulu, tekke) var mı?*

P.D.: Evet, orada sörlerin olduğu bir kuvan var. Oraya ayin yapmaya giderdim. Ayrıca Heybeliada'ya gidip oradaki papaz okulunu ziyaret ederdim.

N.Ö.: *Gelelim tekrar Galatasaray'a. Etien Manachc'yı tanıdınız mı?*

P.D.: Çok az. Ben oraya geldikten hemen sonra o gitti. Fakat geçen yıllarda buraya geldiğinde birlikte olduk.

N.Ö.: *Rezistans (Fransız Mukavemet Örgütü) hesabına çalışmış değil mi? Neler yapardı, anlatabilir misiniz?*

P.D.: Evet. Türkiye nötr bir ülke olarak çok ilginçti. Şöyle ki savaş tutsakları ile kontakt kurma, mektup vs. aracılığıyla Türkiye'den geçmekteydi. Türkiye'nin bir başka özelliği de, her iki kampın temsilcilerinin İstanbul ve Ankara'da olmasıydı. Bazen Fransa örneğinde olduğu gibi aynı kuruluş içinde iki tarafın da adamı vardı. Örneğin Fransız elçiliği resmi olarak Vichy'ye bağlıydı; ama çok da de Gaulle'cü mevcuttu.

Alman ve İtalyan ile Fransızların çok iyi olması gerekiyordu. Ama de Gauelle'cülerin bulunması nedeniyle pek de öyle oluyordu diyemeyiz. Almanlar bizimle çok iyiydi. Tarabya'da Alman rezidansı yanında NDS rahibelerinin bü-

yük bir evleri vardı. Von Papen sık sık oraya gelerek ayinlere katılırdı. (Yaz aylarında özellikle). İtalyanlarla da bu ayinlere gelirdi.

Yahudilerle de epeyce çalıştık. Kilise, Fransa ve İtalya'dan Yahudilerin kaçması için çok yardımcı olmuştur. Vatikan'a gelen Yahudilere sahte pasaport temin ederek dış ülkelere gitmelerini sağlamıştır. Yahudilerin İtalya'ya geçmeleri daha kolaydı; Vatikan'da da kolay geçerlerdi. Bu işte de kapüsenler epeyce çalışmışlardır.

N.Ö.: *İstanbul'da da herhalde bu tür faaliyetlerde bulunan çok kişi vardı?*

P. D.: Evet.

N.Ö.: *O yıllarda Galatasaray'da tanıdığınız daha sonra önemli mevkilere gelen kimler vardı?*

P. D.: Örneğin M. Reim, M. Bergeaud, Mossé,...

N.Ö.: *Reşat Nuri Güntekin, Esat Mahmut Karakurt?*

P.D.: Tabii, Esat'ı daha fazla tanıdım. Her şeyden önce Behçet Bey vardı. Çok önemli biriydi. Karizmatik bir kişiliği, ödev bilinci, kendini işe adayışı bambaşkaydı. Trene atlar Ankara'ya gider, bütün işleri halleder ve dönerdi.

N.Ö.: *Behçet Bey' den sonra böylelerini görme zorlaştı. Neden?*

P.D.: Bu, çağların gereği. Örneğin daha önce sör Elvira'dan söz ettim. St. Benoit'da da böyle biri vardı. O dönemdeki insanlar artık yok. O dönem geçti. O dönemin insanları hiçbir kişisel çıkar düşünmeden kendilerini işlerine adarlardı. Bir işe, bir insana kendini adamak karizmaları yaratır. Atatürk, de Gaulle böyleydi. Bir ikinci Atatürk, de Gaulle yok artık. Dünyanın demokratizasyonu bu hususta önemli bir etmen. Behçet Bey Galatasaraylıların şefiydi. Artık Galatasaraylı da aynı şey değil. Aynı içtenlik falan yok. Bu, dünyanın her yerinde böyle. Artık insanlar diğerlerine bu denli bağlı değil-

ler. Eski karizmalar tabii eski monarşik zihniyetin de devamı. Bu, Kilisede de böyleydi. Mère Supérieurler (*) Pére Supèrieurler (**) çok ilginçtiler; yanlarına yanaşmak mümkün olamazdı. Bu, demin de dediğim gibi insanın kendini işe adamasından kaynaklanıyordu. Kişi işiyle özdeşleşiyordu. Şimdi GS'da bir tek kişi böyle: Ferruzat Bey. O da emekli. Bütün yaşamını GS'ya verdi. Onun için GS dışında önemli hiçbir şey yoktur. Ne aile, ne çocuk. Tek ilgi alanı GS. Artık böyle insanlar çok az. fransızlarda da böyle hocalar vardı. M. Larroument örneğin. 30 yıl GS'da kaldı sanırım M. Bergeaud. Bu insanlar ayrıca çok parlak insanlardı. Belli bir düzeyi aşmış kişiler. Ailede bile artık böyle kişiler kalmadı. Fabrikalarda da böyle. İşçinin babası olan kişiler vardı.

(*) Kilise ve manastırların başında bulunan rahibeler.
(**) Kilise ve manastırların başında bulunan rahipler.

10

Tekrar Galatasaray

N.Ö.: *Şimdi de yeniden Galatasaray Lisesi' ne dönelim*

P.D.: Latince dersleri az olduğundan, Fransızca derslerine de 9. sınıfta başladım. O sınıflarda aynı zamanda Latince de vardı. Lisede yani. Klasik bölümde aynı öğrencilere hem Latince hem de Fransızca öğretiyordum. 4 yıl aynı öğrencilere ders veriyordum. Daha sonra felsefe dersleri verdim. M. Bergeaud Galatasaray' ı bırakınca 1946-47 yıllarında kültür ataşesi olarak konsolosluğa atandı. M. Larroumat ders nazırı oldu. O tek başına felsefe derslerine yetmedi. Benim diplomalarım da hem felsefe, hem de Fransızca öğrenimi için yeterli olunca felsefe okutmaya başladım. Önce fen sınıflarında, sonra hem fen hem edebiyat kolunda. Bu dönemdeki öğrencilerimden bazıları genelde Dış işleri' ne girdiler. Birçok kez Nonce (*) bana şu veya bu öğrenciden selam var diye gelirdi. Öğrencileri genelde numaralarıyla, tanıdığımız için adlarının çoğu aklımdan çıkmış.

(*) Nonce: Vatikan' ın diplomatik temsilcisi.

N.Ö.: *Örneğin Metin Toker, Coşkun Kırca...*

P.D.: Metin Toker ve Coşkun Kırca' yı, evet.

N.Ö.: *Fransız hocalarla ilişkileriniz nasıldı?*

P.D.: Daha ziyade kilisede okuduğumdan onlarla pek ilişkim olmuyordu. Türk hocalar ise zaten çok ender davet yapıyorlardı. Fransız hocalarla da pek ilişkim vardı diyemem.

dani) çocuklardan önce öğrenmiştim. Sonra daha iyi inceledim. Nüanslarını da iyi bilirim; ama şimdi öz Türkçe sorunu var. Hilmi Ziya' nın dili de daha çok Osmanlıcaydı. Daha sonra gazeteleri okuyorum. Şimdi daha çok Günaydın gazetesini okuyorum. Çok iyi bir gazete değil; ama yarım saatte bitiriyorum. Eğer Cumhuriyet okursam bütün günümü alır. Günaydın üstelik konuşulan basit bir dille yazıyor. Bu yaşta ağır makaleleri okumak beni yoruyor.

Demokrat Parti

N.Ö.: *1950' lerde Türkiye' de büyük bir değişiklik oldu. Demokrat Parti iktidara geldi. Bu sizde ve GS Lisesi' ndeki öğrencilerde nasıl bir değişiklik meydana getirdi?*

P.D.: Lisedeki öğrencilerde ve bende pek büyük bir yankı ve etki yapmadı. Fransız hocalar bir demokratikleşme olayını görüyorlardı; fakat bundan pek de emin değildiler. Çok konuşulup az şey yapıldığı biliniyor. Zaten bugünün dünyasında sağdaki politik parti mutlaka sola ilişkin bir şeyler yapmalı; soldaki bir iktidar da sağa ilişkin şeyler gerçekleştirmelidir; çünkü ekonomik gerçekler ve sosyolojik olgular her şeye egemendir. Biliyorum ki Türkiye' nin bu iki alanda da sorunu var. O halde ideolojiden öte bir realizm gereklidir. Sosyolojik ve ekonomik realiteleri bilmek gerekir. Fransa için de bu böyle. Büyük devletler karşısında ne yapsınlar? Türkiye de süper devletler arasında bağımsız hareket etmek niyetinde. Haklıdır. Büyük devletler eğer diğer devletlerin varlığına ihtiyaçlarının bulunduğu bilincinde olurlarsa iyi olur. Böyle olunca anlamsız davranışlar içinde olmazlar. Bence savaştan sonra oluşan en önemli olay Alman-Fransız yaklaşmasıdır. Artık bunlar savaşmazlar; çünkü ekonomik olarak birbirlerine muhtaçtırlar.

14

1960' ların Türkiye' si

N.Ö.: *Evet. Gelelim tekrar Türkiye' ye. 1960' lardaydık. 1960 ihtilali hakkında ne diyebilirsiniz?*

P.D.: Size daha önce söyledim. Politika beni pek ilgilendirmedi. Bana göre politika dünyanın birliği ve reformların gerçekleştirilebilmesi açısından yararlı olamaz. Başka gereçler; örneğin bilim, sanat, din ancak birlik ve gelişme sağlayabilir. Bu nedenle ben genelde sanat, bilim ve evrensel dinlerle ilgili çalışmalar yaptım; bunlarla ilgilendim. Politikacılar ne kadar iyiniyetli olurlarsa olsunlar son tahlilde birtakım bölünmelere yol açabilmektedirler. Ancak Birleşmiş Milletler Örgütü gibi kurumların yararı vardır. Birlik ancak ülkeler üstü bir anlayışla gerçekleşebilir. Dinin ülkesi yoktur, evrenseldir.

Politik açıdan bence aşırı sol ile, aşırı sağ arasındaki siyasal partiler, yani orta sağ ve orta sol aslında aynı şeylerdir.

N.Ö.: *Pekâlâ, bu durumda o dönemlerin bilimsel, sanatsal*

ve dinsel faaliyetlerinden söz edelim. Dinsel faaliyet olarak da sizin çok objektif olduğunuzu biz öğrenciler görmüştük. Hiçbir zaman sizin din adamı kimliğiniz ortaya çıkmıyordu. Sartre'ı, "Les Mots"yu okuyordunuz.

ED.: Felsefe de insanları birleştirmek açısından önemli bir bilimdir. Birlik ve beraberlik elitlerle gerçekleşebilir. Yani yönetenlerle, etkili olanlarla. Dünyanın geleceği için yönetenlerle temasa geçmek; bu bağlamda yönetilenlerle temasa geçmekten daha yararlıdır. Halk her zaman elitler tarafından bazı yönlere sevk edilir. O halde Galatasaray gibi elitler yetiştiren bir müessesede çalışmak daha önemlidir. Eğer Türk yönetiminde etkisi olmayacak kişilerle temasa geçseydim, bu benim için boşuna olurdu. Oyun yönetecek olanlarla temasa geçmek beni daha fazla ilgilendirmiştir. Böylelikle insanları yönetenler arasında bir birlik ve beraberlik kurulursa, geniş insan kitlelerinin mutsuzluklarının kaldırılmasında bence çok daha etkili bir çalışma yapılmış olur. Silahsızlanma için para harcamak ne işe yarar, insanlar arası kardeşlik, birlik ve beraberlik düşüncelerinin yaygınlaştırılması çok daha yararlı ve etkin bir çabadır.

Yıllık için birkaç söz

Yıllık için birkaç söz! İyi de bu birkaç söz, bütün bir ortak yaşam yılı boyunca ve hemen hemen bütün tonlarda telaffuz edilmiş olan bütün o sözlere bir şey katacak mı? Halûk' un ses alma cihazının kaydettiği bütün o sözlere bir şey katacak mı? Ve eğer bir şey katarsa, bu bir şey, eskinin çocuklarının, yaş günlerinde büyükanne ve büyükbabalarına yaptıkları o komplimanlar gibi, resmî, ölçülü olmayacak mı? Sınıftaki konuşma, dinleyenlerin tepkileriyle taşınmış oluyordu ve her sözcük böylece yeniden sıçrayabiliyordu: Salih' in, kuramların şaşmazlığını doğrulayagelen örnekleri vardı ve Zafer olmasa, korkarım antropomorfizme düşerdim. Ve sonra, bu birkaç sözü Emre' yi hoşnut etmek için bir tasarım biçiminde mi yazmak gerekiyor, yoksa Tayfun' u ilgilendirsin diye tartışmak mı? Selçuk, eğlenmeye çağıran şeyi sever; ama Dilaver, daha gizemlidir. Eğer bir parça maddeci olmazsam, Yıldırım' ın hoşuna gitmeyeceğim; örneklerim fazlasıyla basit olsa, kendimi Kâmil' in biraz horlayıcı gülümsemesiyle tam zamanında uyaramayacağım; eğer size zaman kay-

bettirirsem, Orhan' ın sabırsızlığı ve yüzünün kızarmaları olmadan, bunu fark etmeme tehlikesiyle karşı karşıyayım.

Öğrencileri tarafından sürekli biçimde gözaltında tutulmayan bir öğretmen ne kadar çok hata yapabilir! Ve sonra, herkesin bana kulak vereceğinden emin miyim? Çağrıyı kim yapacak, Gökeri mi, yoksa Suat mı? Namevcutlar varsa, bunu nasıl bileceğim? Ve kim yoklama fişimi dürüst bir şekilde dolduracak? Kaldı ki, ancak karatahtada, Mete' nin sildiği zamanki gibi tertemiz bir karatahtada iyi bir şekilde açıklanan şeyler vardır. Cihan da tahtayı silmek konusunda iyi niyet sahibiydi, ama her şeye rağmen aynı değildi onunki.

Temelde, belki de cesaretim yok, belki de bir kâğıt üstüne yazmak, tıpkı ödev kâğıtlarını düzeltmek gibi, beni sıkıyor. Ve bu biraz da doğru, çünkü, düzeltme işleminde olduğu gibi, işte yine bir kâğıt karşısında tek başımayım. Eğer Cüneyt burada olup da bana sorular sorsaydı, yalnızca cevap vermek zorunda kalacaktım. Vecdet' in not aldığını görseydim, bu bana cesaret verecekti; ama bir kâğıdın karşısında, sağında ve solunda onca beyaz boşlukla tek başına olmak, ne işkence! Ertuğrul, Haşim; insan kimi zaman imtihanda boş bir kâğıt vermek arzusu duyar, değil mi? Ama bunu yapmak için artık çok geç ve şayet Jacques gibi istifamı vermek isteseydim, Değer ya da hattâ Fethi bile bana engel olacaklardı.

Ve görüyorsunuz işte, herkesle konuşamadığım için, hiç farkına varmadan daha şimdiden herkesten konuştum. Ali' den hiç söz etmediysem, bunun nedeni onun beni, hâlâ kırmızı mürekkeple ıpıslak olan son yoklama kâğıtlarımdan nazikçe kurtarmış olmasıdır, uf! Oysa, bir not daha vermek için (sadece iki almıştı) Doğan' la karşılaşmayı ve onun hakkındaki iyi kanaatimi güçlendirmeyi çok isterdim; ama bugün artık çok geç! Ve bu da şunu aklıma getirdi: Eğer Ahmet' i görürseniz, ona gecikmemesi, imtihan günü için hazır olması gerektiğini ve de kitabını yanında getirmek için hiç zahmete

girmemesini söylemelisiniz.

Galatasaray' da bulunduğum onca yıllardan beri, Ömer gibi, numarası 1000 olan bir öğrencim asla olmamıştı ve ben hiçbir numarayı aklımda tutamam, bu numarayı hayatım boyunca unutmayacağımı ve çağrışım yoluyla Cengiz' inkini de hatırlayacağımı sanıyorum.

Şimdi de biraz istatistikten konuşalım: Bütün yazılı yoklamalara katılmış olan yalnızca beş öğrenci olduğunu biliyor musunuz? Onlar arasında Yılmaz var, ama ben, öteki dört ismi tahmin etme işini size bırakıyorum...

İşte bu kadar! İmtihan günü siz de benim gibi cevaplamayı deneyin. Görüyorsunuz, o kadar da zor değil, yazılı bile olsa.

Güle güle.

1964/65 mezunları Yıllık' ı
Çev.: Turhan Ilgaz

Yüzüncü Yıl

Çok sevgili dostlar

Yüzüncü yıl mezunları olan sizler en özel dilekleri hak ediyorsunuz. Elbette, her yıl, yeni mezunların, alınlarında defne dalından taçlar, yürekleri düşlerle dolu gittiklerini görüyoruz. Bu yıl, sizlerin gidişinizde daha utkulu bir şey, yürüyüşünüzde daha şanlı bir şey, vurgularınızda daha kararlı bir şey, tavırlarınızda daha fetihçi bir şey var. Yüz yıl! Bu, bir insan için, mucizeyle ve hiç şüphesiz bunayarak değilse, asla erişilmeyen bir sınırdır, her türlü şıkta bir sondur. Yüz yıl, yok olmaz bir kayalık için bir gün gibidir; ama bir dikkafalılıktır. Bir kurum için, bir lise için, yüz yıl, bir zaferdir: Bir geçmişe mâlik olmak ve gelecekten hemen hemen emin olmaktır. Sizlerin bir geçmişiniz var, hem de ne geçmiş! Bunu sizlere burada hatırlatmak bana düşmez. Gelecekten eminsiniz; çünkü kasırga bile, çınarı yüz yıllık köklerinden kopartamaz, onu büyümeye davet eder. Gülbaba' nın gülleri ateş renginde, kan gibi, bayrak gibi olacaklar. Ekmek gibi, güneş gibi, ışık gibi altın renkli olacaklar. Bilginizin şavkıyla altın renkli, yü-

reğinizin cömertliğiyle kırmızı olacaklar. Onları, parlak renkleri ve kokularıyla, bütün ülkelere ve hattâ yüzüncü yılın bizi daha da iyi tanıtacağı dünyaya bol bol sunacaksınız...

Parmağınızda, lisenin arması işlenmiş geleneksel yüzüklerinizle gidiyorsunuz. Bu halka bir bağlılık sözüdür. Almış olduğunuz eğitime bağlılık, birlikte büyüdüğünüz arkadaşlarınıza bağlılık.

Gidiyorsunuz; ama bu sadece bir güle güle, yıldan yıla, elbette pilavdan pilava yinelenen bir güle güle; ama aynı zamanda bir emek cemaati içinde, bir düşünme coşkusu içinde ve bir ülkü birliği içindeki güle güle.

Birlik halinde kalın, birlik halinde kalalım ve bütün zorlukları yenecek ve bütün hasımlarımızı ikna edeceğiz.

Eğer istiyorsanız, akılcı bir şekilde kararlaştırıp enerjik bir şekilde arzu ettiklerinizden hiçbiri, bizler için imkânsız olmayacaktır.

100. Yıl, 1967/68 mezunları Yıllık' ı
Çev.: Turhan Ilgaz

Bir güzel insan...
" Papaz" Pierre Dubois

1963-1964 ders yılında 12 edebiyat sınıfına geldiğimizde alışılmışın dışında bir hocayla karşılaşmıştık. Yıllarca koridorlarda " keçi sakalı" ile dolaşan, " Sultani" haylazlıklarıyla ilgilenmeyen, okul etkinlileri dışında olan bu hoca, " Papaz" artık haftada bize 7-8 saat felsefe-mantık-psikoloji anlatacaktı.

Ne söylenceler üretilmişti hakkında... Aslında Saint Louis Kilisesi' nin papazıydı; bakma gizli Müslümandı (!)... Yok canım sıradan bir keşişti... Misyonerlik için gelmişti ama " dinibütün" Sultani' de bu işi becerememişti... Daha neler neler.

Bir grup öğrenci için felsefe boş " kelamdan" ibaretti. Onlar " Mösyö, anladın mı?.. Biz bu işten çakmazık... Çaksakda zaten ne işe yarar?.. Para kazandırır mı?.." edasıyla " huruç harekâtında" bulunurdular. Mantıklı, kararlı ve akılcı bir yaklaşımla karşılaşınca şaşırdılar. Ne yapacaklarını bilmeden, anlasalar da, anlamasalar da dersleri izlemeye koyuldu-

lar. Yıllar sonra Galatasaraylılık hamurunun bu düşüncelerle yoğrulduğunu çok iyi anladılar.

Diğerleri en değerli hazineleri olan akıllarının güç ve erdemini göstermek için tüm bilgi, deneyim, görgü ve kültürlerini bir çırpıda yeni hocalarına anlattılar. Sıcak bir ilgiyle karşılandılar. Zamanla bilgileri sistemleşti, bilgiçlik törpülendi.

Boşvermişler, " raté" ler, meyhaneciler takımı için o bir Hıristiyan papazdı; çağdaş akımları bilemezdi. Nereden anlıyabilir ki Satre' ın " bulantısını" Camus' un " başkaldıran insanı" nın adını belki duymamıştı. Yaşayamazdı, bilemezdi 60' lı yılların gençliğinin bunalımını.

Dersler ilerledikçe, şaşkınlık ve hayranlık belirginleşmişti. Ortada bir papaz falan yoktu. Tüm felsefe konularına, bu arada Tanrı sorununa objektif bir yaklaşım getiren; evreni, insanı, bilgiyi, hakikati çağdaş bir bakış açısı içinde anlatan bu " güzel insan" bizlerin tanıdığı din adamı olgusunun çok dışındaydı. Tanrıtanımaz Satre' ın en son kitabı " Les Mots" elindeydi; " en güç ahlâk anlayışı varoluşçu ahlâktır" diyordu; " özgürlük mutluluğun ön koşuludur" görüşünü savunuyordu papaz hocamız.

Bu kültür anıtı karşısında esprilerimizin nitelik düzeyi de yükselmişti. Nisan şakası için sokaktan uçan balonlar alınmış, herkes numarasını yazarak sırasının üzerine asmıştı. Eczalı balonlar yukarı doğru uzanıp sınıfı doldururken kara tahtaya " Bugün herkes sınıfa..." yazısı yazılıp yoklama fişi " temiz" bir şekilde Yaşar Ağabey' e, Devam Bürosu' na yollanmış ve herkes soluğu Emirgan' da almıştı. Hocamız Monsieur Pierre Dubois o dönemin yıllığında, bu düzeyli şakayı çok beğendiğini ifade eder.

Kimdi bu papaz? Nereden gelmişti? Amacı ne olabilirdi? Daha sonra onun gösterdiği yolda felsefeye kariyer olarak yöneldiğimde, kendisini yakından tanıma olanağı buldum. Onu sık sık ziyaret ederek yakından tanımanın mutluluk ve onu-

runu taşımak, aynı zamanda düşünce ufkumu da genişletiyordu. 1986 yılında her hafta cumartesi günleri yanına gidip yaşam öyküsünü banda aldım. 8 kasetten oluşan bantları çözerek Türkçeye çevirdim. Bu sadece bir yaşam öyküsü değil, aynı zamanda bir felsefe ekolüydü. Monsieur Dubois anılarının yayınlanmasını Fransa' ya dönmesinden sonra istiyor. Burada kısa bir özetle " akılcılık" , özgürlük" , " kardeşlik" gibi sözcüklerle açıkladığımız " Galatasaraylılık Ruhu" nun mimarlarından biri olan hocamızı biraz derinden tanıtmak istiyorum.

Pierre Dubois, 14 Haziran 1906 yılında Lyon' a bağlı Toner kentinde doğmuş. İtalyan asıllı bir anne ve Fransız bir babanın tek erkek evladı. Babası Georges Dubois bir ilkokul öğretmeni iken daha sonra üniversiteye devam etmiş ve lise matematik öğretmeni olmuştur. Babasının matematikçi olması, ondaki kesin ve kararlı yapının oluşmasında önemli bir etkendir.

Döneminin bazı devlet adamları ve din bilimcileri babasının yakın dostlarıymış. Emil Combes gibi hararetli katı laisizm savunucusu bir politikacı; Goulanger gibi mistikler aile dostu olarak genç Pierre' i etkilemişti. Lisede felsefe hocası bir Yahudi idi; akılcı yaklaşımları yeğliyordu. Onunla Tanrı, iman, inanç ve diğer felsefe sorunlarını tartışan liseli genç 16 yaşında papaz olmaya karar verir. Akıl-iman ikileminde sezgisel iman ve inancı benimsemiştir o. Saint François' nın yoksula, zavallıya, horlanana yardım ilkelerinin benimsendiği " capucin" lerin manastırında din öğrenimi genç Dubois' nın yaşamına yeni boyutlar getirir. Zaten din olgusu ailenin temel direği idi. Babası 3. Cumhuriyet' in katı laik tutumuna karşıydı; kız kardeşi ile oyun oynarken dinsel öykü ve motifler örnek alınmakta idi. Nitekim kız kardeşlerinden biri de ondan sonra matematik yüksek tahsili yapmış ve ardından rahibe olmuştur.

Genç Dubois 10 yıllık manastır eğitiminden sonra asker-

liğini yapmış ve yüksek tahsil için Roma' ya giderek Universia Gregoriana di Roma' da Dinbilimi Fakültesi' ni bitirmiştir. Burada kesin inanç sistemi ile Saint Thomas' ın Aristo temelli akılcılığı artık onda bir sentez oluşturma aşamasına gelmişti. Mistik eğilimler hâlâ onu ilgilendirmekteydi; ancak katı teslimiyetin yerine akılcı inanç sistemi cazip hale gelmeye başlamıştı.

P. Dubois, üniversiteyi bitirince Rusya' ya giderek Rus mistisizmini incelemek ister. Ona göre maddeci komünist Sovyetler Birliği, Rus mistisizmi karşısında bir gün yıkılacak ve Ruslar " Tanrı Devleti' ni" kuracaklardır. O dönemde bir din adamı için Sovyetler Birliği' ne gitmek çok güçtü. En kolay geçiş yeri İstanbul' du. Türkiye' deki " Beyaz Ruslar" ona yardımcı olabilirlerdi. İmanlı genç 1932 yılında İstanbul' a gelir. Geliş o geliş... Rusya düşleri sona erer ve genç papaz kariyerinin tüm aşamalarına İstanbul' da " Vicaire Apostolique" (Vatikan Dinsel Temsilciliği) zirvesine ulaşır.

O yıllarda adı Pére Gautier' dir; Saint Louis Ruhban Okulu' nda matematik dersleri vermektedir. 1941 yılında bu okul kapanınca Notre Dame de Sion' da felsefe dersleri vermek için teklif alır. Bir erkeğin rahibelerin yönetimindeki okulda ders vermesi henüz alışılmamış bir olaydır. Zaten bir süre sonra da ders nazırı Monsieur Bergeaud' nun teklifi üzerine Galatasaray Lisesi' ne geçer. Sultanî' de önceleri Latince, daha sonra Fransızca ve felsefe grubu derslerini veren Pierre Dubois, bu görevini aralıksız olarak 1971 yılına kadar sürdürmüştür.

Galatasaray Lisesi' nin emekli felsefe öğretmeni Pierre Dubois, 1974 yılında Vatikan tarafından " Vicaire Apostolique" olarak İstanbul' a atanır. Katolik olmayan ülkelerde, " vicaire" ler Vatikan' ın dini temsilcileridir, doğrudan doğruya Papa' ya bağlıdırlar. Bir Katolik din adamı için papalık ve kardinallikten sonra en yüksek aşamaya ulaşmıştır artık " papaz" . Kırmızı cüppesi, kutsal yüzüğü ve altın haçı ile artık o

Monseigneur Dubois' dır. Görevini hâlâ sürdürmektedir. Vatikan' da emeklilik yaşı 75 iken o bir istisna oluşturmaktadır.

Fransa' ya dönüş veya " emekliler evinde" yaşamak onun için uzak bir olasılıktır. Tüm dostları, yakınları Türkiye' dedir. Her yıl Fransa' ya sadece 1 ay gider ve yakınlarıyla özlem giderir.

Kimlerle bir arada olmuş, kimleri tanımıştır Monseigneur? Atatürk' ü birkaç kez görmüş; birçok yazar, devlet adamı, öğretim üyesi, iş adamı onun " rahle-i tedrisinden" geçmiştir. Reşat Nuri' ler, Esat Mahmut' larla dostluk etmiştir. Behçet Bey onun için ideal bir okul müdürüdür.

Monseigneur Dubois' nın Türk kültürüne katkısı da olmuştur. Prof. Dr. Hilmi Ziya Ülken' in " İslâm Düşüncesi" adlı yapıtını Gautier Dubois adıyla, Max Bilen' le birlikte Fransızcaya çevirmiş; Türkiye' nin Avrupa' ya tanıtılması amacıyla çıkarılan " Turkey in Europe" adlı dergiye 1988 yılında yazdığı " La Turquie, ce Patrimone Valeureux ou je vis" başlıklı makalede tüm içtenliği ve objektivitesiyle ikinci vatanını Avrupalılara tanıtmıştır.

Nedir Galatasaraylılık dedik. Hepimiz bir şeyler söyledik. Niteliklerimizi, özelliklerimizi bir bir sıraladık. Lâiklik, özgürlük, rasyonalizm, eşitlik, dostluk, objektiflik dedik. Neler söylemedik. Bunların hepsi doğru. Bu özelliklere bilgi ve kültür sayesinde sahip olduk. Bize bu değer ve kavramları öğretenlere çok şeyler borçluyuz.

Yaşamın anlam ve özünü amacını en iyi ve en objektif biçimde bize anlatan hocalarımızın biri de " Papaz" idi. Tanrı kendilerine uzun ömür versin...

Niyazi Öktem